

VINDOLANDA

ADRIAN GOLDSWORTHY

VINDOLANDA

*Aan de rand van het Romeinse Rijk,
omringd door vijandige volkeren,
ligt de buitenpost Vindolanda*

Vertaald door
Joost van der Meer
en William Oostendorp

ISBN 978-90-225-9820-7

ISBN 978-94-023-2049-7 (e-book)

NUR 330

Oorspronkelijke titel: *Vindolanda*

Vertaling: Joost van der Meer en William Oostendorp

Omslagontwerp: Estuary English, bewerkt door DPS Design & Prepress
Studio, Amsterdam

Omslagbeeld: © Shutterstock / Arcangel

Zetwerk: Elgraphic

First published in the UK by Head of Zeus Ltd.

© 2017 Adrian Goldsworthy

© 2023 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Siân

PLAATSNAMEN

Bremenium ~ High Rochester

Bremesio ~ Piercebridge

Coria ~ Corbridge

Corinium ~ Cirencester

Eboracum ~ York

Gades ~ Cadiz, Spanje

Londinium ~ Londen

Lugdunum ~ Lyon, Frankrijk

Luguvallium ~ Carlisle

Magna ~ Carvoran

Trimontium ~ Newstead

PROLOOG

11 september 98 n.Chr.

De ruiters kwamen vanuit het noorden. Zwarte silhouetten in het donker. De paar mensen die hen zagen bleven uit hun buurt en waagden het niet hen iets toe te roepen. Een groep mannen op dit uur; dat waren hoogstwaarschijnlijk krijgers, dieven, of beide. Deze mannen verplaatsten zich doelgericht, wat van alles kon betekenen. Plotseling belandden ze in een door bomen omzoomd valletje. Het dozijn grazende schapen stooft uiteen. De herder slaakte een boze kreet, waarna zijn schrik hem meteen het zwijgen oplegde. De ruiters reden voorbij en negeerden hem en zijn dieren. Een half uur later bereikten ze een ondiepe vallei. De mannen dwongen hun vermoeide paarden in een lichte galop. Het liep tegen de ochtend.

In het valletje stond een Romeinse buitenpost, maar het duurde even voordat de schildwacht op de toren boven de enkele poort hen zag. Hij was een Thraciër, moe van een lange wacht en nietsvermoedend, want er gebeurde hier zelden iets. Zo nu en dan een ruzie en een moord, de onvermijdelijke diefstal van vee, maar nooit echte narigheid. De Thraciër had er al drieëntwintig jaar op zitten, reden waarom hij zich voor deze standplaats had aangemeld. Nog twee jaar te gaan voordat hij afzwaaide. Het betekende dat hij daarmee het Romeinse burgerschap verkreeg, verlost van de mores van het leger en... Na zo'n lange tijd viel het niet mee om een leven buiten het leger voor te stellen. Wat dat precies inhield wist hij niet echt, maar hij wilde overleven om het te ontdekken en zolang het rustig was, was het goed. Soms was het hier zo rustig dat het leek of het leger en de buitenwereld hen totaal vergeten waren.

Dit was de kleinste en meest onbeduidende buitenpost die hij ooit

had gezien. Voor een leger waarvan de eenheden er graag blijk van gaven iets te hebben gebouwd, was het handbeschilderde bord boven de poort ongebruikelijk, met slechts de vermelding dat Legio II Adiutrix deze *burgus* had voortgebracht. Wanneer of waarom, of welke officier de bouw had overzien, werd niet vermeld. Het was een simpele mededeling, aangebracht met kleine letters, wat de indruk wekte dat de legionairs er niet trots op waren. De Thraciër kon het hun niet kwalijk nemen, noch vroeg hij zich af waarom het gehele legioen kort daarna Britannia had verlaten en naar de Donau was afgemarcheerd. Dit hier was een halfvergeten mestvaalt in een niemandsland in de noordelijkste provincie van het keizerrijk, en het II Adiutrix had niet eens de moeite gedaan om er iets behoorlijks van te maken.

Het moest achtentwintig bij achtentwintig meter zijn, maar de zijmuren verschilden bijna twee stappen in lengte, en met de voor- en achterzijde was het al niet veel beter gesteld. Urenlang wachtlopen, dag in, dag uit, maakte dat de Thraciër elke vierkante centimeter van deze plek kende; elk kraakje op de loopplank en elk scheurtje in het hout waar de legionairs jong hout hadden gebruikt omdat ze de boel snel af wilden hebben en niet wilden wachten totdat ze gedroogd hout aangeleverd kregen. Een van de planken van het platform van de toren voelde zompig aan en zou vroeg of laat breken. Hij hoopte maar dat Crescens, de nieuwe *curator* van dienst, dan precies op die plek zou staan. De Thraciër glimlachte bij de gedachte, draaide zich naar het oosten, bracht een hand naar zijn voorhoofd en beloofde een plengoffer te brengen aan de ruitergod van zijn volk als dat ooit mocht gebeuren.

Alsof de zon meeluisterde trok een feloranje gloed een dunne streep over de heuveltop achter het fort en de Thraciër knipperde met zijn ogen. De dageraad diende zich aan en de Paardenman galoppeerde langs de hemelse gewesten, met zijn jachthond rennend aan zijn zijde terwijl ze de sterren verjoegen en de zon in staat stelden de wereld een nieuwe dag te brengen. Even later hoorde hij Crescens' getergde stem weergalmen terwijl hij tegen een van de slaafgemaakten tekeerging zonder dat daar een goede reden voor was.

‘Hem bedoel ik, heer,’ mompelde de Thraciër. ‘Ik weet dat u het druk hebt, maar de rotzak vraagt erom.’

Het kleine garnizoen ontwaakte, behalve de centurion, wiens verblijf tegen de achtermuur was gebouwd. Sinds zijn laatste spontane gezang op de tweede ochtend, drie dagen geleden, had niemand hem gezien of gehoord. Het gebeurde min of meer om de maand. Inmiddels kende de Thraciër het patroon en hij vermoedde dat centurion Flavius Ferox vanavond wel weer halfnuchter zou zijn, of anders morgenochtend.

Gewoonlijk was Ferox, naar legermaatstaven, geen zware drinker en hij deed zijn werk goed. Hij was een *centurio regionarius*, de centurion verantwoordelijk voor deze regio, belast met het bewaren van de rust en de rechtspraak, opdat het leger wist wat er speelde en de plaatselijke bevolking tevreden bleef en bereid was hun disputen te schikken zonder dat er koppen rolden. Ferox was een Brit, maar afkomstig uit een stam helemaal in het zuidwesten, en ook al beweerde men dat dit de reden was waarom de plaatselijke bevolking hem vertrouwde, betwijfelde de Thraciër of dat de hoefdreden was. De centurion was hard en stug, maar had de reputatie dat hij woord hield en nooit opgaf. Ze vertelden verhalen over hoe hij lieden die op de loop waren wekenlang honderden kilometers had nagejaagd en ze bijna altijd te pakken had gekregen. Ooit vertrok hij hartje winter naar het uiterste noorden en keerde terug met een jonge krijger die ervan werd beschuldigd de vrouw van een Romeinse koopman te hebben verkracht en vermoord, waarna hij tijdens het rechtspreken getuigde namens de gevangene en aantoonde dat deze onschuldig was, en de Romein schuldig. Niet iedereen was hem daar dankbaar voor, maar de familie van de krijger wel, en men zei dat de centurion de waarheid hoog achtte. Het maakte allemaal weinig uit, want de echtgenoot werd nooit gevonden. Beschermd door invloedrijke vrienden had hij de wijk genomen naar Gallië.

Of dit allemaal waar was kon de Thraciër niet zeggen, want in het leger waren altijd veel meer geruchten dan soldaten. Er werd ook gezegd dat Ferox ooit een grote held was geweest, en misschien was dat inderdaad zo, want het harnas dat hij soms over zijn maliënkolder droeg, hing vol met kleine ronde *phalerae*, torquen en andere onderscheidingen voor moed. Anderen fluisterden dat hij ongeluk bracht, dat er rampen gebeurden als hij in de buurt was, met hele legioenen die door de Daciërs en Germanen in de pan werden gehakt.

Dat was allemaal lang geleden. Ferox zat hier nu zeven jaar en er was niets ergs gebeurd. Eigenlijk gebeurde hier maar bar weinig. De Thraciër kon niet zeggen of het diens voorliefde voor drank was waarom de centurion hierheen was gezonden, of dat de koude, natte monotonie hem uiteindelijk tot de drank had bekeerd. Maar goed, Ferox was een Brit en dat waren vreemde lieden, dus misschien had hij het wel naar zijn zin in dit gat en had hij soms een melancholieke bui. Na zijn komst hier had hij iemand bevolen een veel groter bord te maken met daarop het woord SYRACVSE in grote sierletters, en had dit boven het door II Adiutrix achtergelaten bord laten aanbrengen. Niemand die ook maar pretendeerde te weten waarom.

Het werd al lichter en al bijna ochtend, wat betekende dat voor de Thraciër zijn vier uur wachtlopen er bijna op zat. De buitenpost Syracuse, gebouwd voor zo'n vijftig manschappen en een dozijn paarden en ezels, beschikte nu over minder dan de helft van deze aantallen, en dus had Crescens beslist dat aangezien Ferox zich niet meer vertoonde, iedereen een dubbele wacht liep. Als garnizoenscommandant liet de curator zijn weinige macht gelden en blafte eenieder af die hij niet mocht. Gelukkig was dat zo'n beetje iedereen, waardoor de last kon worden gedeeld. De man had er net aan vijf dienstjaren op zitten, maar hij leek gretig en zijn handschrift was duidelijk, en dus zou hij vroeg of laat wel worden bevorderd naar een andere plek, weg van deze tijdelijke post waar een man geen uitzicht had op een permanente standplaats.

De Thraciër stampvoette om zijn voeten weer tot leven te wekken, stapte behoedzaam over de ene zompige plank, liep naar de balustrade van de toren en tuurde over het dal. In het kleine dorp in de verte leek alles nog stil, hoewel de vrouwen ongetwijfeld al bezig waren om de haardvuren op te stoken. Een paar jongens dreven kleine groepjes vee omlaag naar de beek.

'*Omnes ad stercus,*' bromde de Thraciër, te moe om zich kwaad te maken, maar niet om zijn angst te voelen. 'Knaap!' siste hij naar de jonge schildwacht vlak buiten het kleine fort. Samen hadden ze de lange wacht gedeeld, en als oudste had hij de formuren en de toren voor zijn rekening genomen. De regels, zoals vastgelegd door de goddelijke Augustus en overgenomen door iedere keizer sindsdien, bepaalden dat er

te allen tijde iemand buiten voor de poort van een kamp op wacht moest staan. Deze mannen waren gebonden aan hun eed om zelfs bij een royale overmacht stand te houden en dienden vanaf hun positie het garnizoen te alarmeren. ‘Maar stel dat de barbaren komen?’ luidde de vraag van een nieuwe rekrut in een van de oudste legergrappen. Waarop de centurion antwoordde: ‘Schreeuw gewoon zo hard je kunt terwijl ze je doden.’

De jonge schildwacht bleef staan waar hij stond, waarmee hij zich in elk geval aan zijn eed hield. En hij stond bovendien precies op de plek waar hij diende te zijn, op drie stappen van de sloot en rechts van het pad naar de poort. Maar hij was al te roerloos.

‘Knaap!’ siste de Thraciër nu wat luider.

Met de onderkant van zijn speer stevig op de grond en met zijn schouder leunend tegen de schacht, verroerde de jongen zich niet. Zijn schild leunde tegen zijn benen en zijn donkere mantel was om hem heen geslagen, en alleen zijn roerloosheid en zijn gebogen, gehelmde hoofd verrieden hem. De Thraciër kende elke soldatentruc en deze was een oude, en een gevaarlijke. Een van de allerbelangrijkste dingen die een rekrut moest leren, was om elk geschikt moment te benutten voor een tukje, want het leger zag er geen been in om je alle uren van de dag wakker te houden. Slapen was je dierbaar, bijna net zo dierbaar als eten. Rechtop slapen, dat kon niet iedereen. Soms was het nuttig, maar voor een man die wacht moest lopen ook een gevaarlijke vloek.

‘Wakker worden, domme dwaas, zo meteen trekken ze je het vel van je rug!’ De Thraciër spuwde de woorden uit en nerveus blikte hij achterom naar de binnenplaats, voor het geval dat iemand het had gehoord. Daar waren een half dozijn mannen in de weer met hun spullen en gespen, maar niemand die hem aandacht schonk. De poort was dicht en dus konden ze de knaap buiten niet zien. Toen de zon eenmaal boven de heuveltop was verschenen, was het de taak van de Thraciër om de bronzen klok te luiden om het eind van de nachtwacht aan te kondigen en het begin van de nieuwe dag. Terwijl het garnizoen werd gewekt en de poort werd geopend, verschoof hij de houten stok op het bord eraan om aan te geven dat het nu drie dagen voor de idus van september was. Een paar schildwachten zouden hen komen aflossen, het ochtend-

appel zou worden geblazen en nieuwe bevelen en wachtwoord uitgevaardigd. Pas daarna was er misschien kans op wat eten. Het maakte weinig verschil of het garnizoen een heel legioen of slechts een paar dozijn manschappen omvatte, dus zelfs hier begon de dag net als overal.

Hij moest snel handelen, want Crescens zou het hem geheid aanrekenen dat hij de jonge knaap niet wakker had gehouden. Wat de Thraciër betref was het wel duidelijk dat de curator nauwelijks kon wachten om iemand formeel iets ten laste te leggen, met een pak slaag of erger als straf.

‘Knaap!’ De oude soldaat probeerde het nog eens, zo luid als hij durfde. Zijn voet schopte iets over het plankier. Het was een klokhuis, achtergelaten door een van de eerdere schildwachten, waarschijnlijk die vieze smeerlap van een Victor. Hij zette zijn speer tegen de houten balustrade en bukte om het klokhuis op te rapen.

Terwijl de Thraciër weer overeind kwam, ving zijn blik beweging in het dal op. Nu zag hij de ruiters, nog geen achthonderd meter van hen vandaan en naderend in flinke draf. Hij staarde naar de rap dichterbij komende figuren; ten minste tien maar niet meer dan twintig man die stipjes waren op zijn netvlies. Het licht van de opkomende zon zette de helmen en speerpunten in een rode gloed, wat hem vertelde dat ze goed bewapend waren. Maar ze vormden geen nette colonne. Het leek eerder een zwerm, wat betekende dat het zo goed als zeker Britten waren.

Sinds zijn komst hier, afgelopen winter, had hij nog geen vijand waargenomen. Hij tuurde wat aandachtiger, stel dat het toch zo was, wat hij hoopte van niet. De Britten scheerden langs de herdersjongens en hun koeien en schonken geen aandacht aan hen. Op hun beurt leken de kinderen niet bang te worden, wat een goed teken was.

De voorste ruiter was een lange man op een groot paard, en zelfs al kon de Thraciër diens gezicht niet onderscheiden, toch herkende hij de man en hij slaakte een zucht van opluchting. Het was Vindex, aanvoerder van de verkenners die in het leger dienden. Hij en zijn mannen kwamen regelmatig langs en de centurion ging vaak met hen op pad, maar ze waren hier al bijna een maand niet meer geweest.

‘Toren!’ riep Crescens vanaf de binnenplaats, zijn gedachten verstorend. ‘Nog iets te melden?’

‘*Omnes ad stercus,*’ momperde de Thraciër vermoeid. Het moest nu gebeuren. Hij gunde zich een moment om te richten, wierp het klokhuis naar beneden en zag tot grote tevredenheid dat het de lage nekrand van de ijzeren helm van de jonge knaap raakte. De nog slaperige jonge schildwacht schrok met een kreun wakker, draaide zich om en keek met zijn lijkleke gezicht omhoog.

‘Doe je werk, knaap!’ riep de Thraciër, wijzend naar de naderende ruiters. Het maakte niet meer uit of hij wel of geen geluid maakte. Hij keek over zijn schouder. ‘Ruiters in zicht!’

Beneden hem keek de jongen, nog altijd sloom, in zijn richting. Hij tuurde even, hapte naar lucht en liet zijn speer vallen. De Thraciër lachte toen de knaap al gapend zijn wapen voor zich uit stak en daarbij zijn schild plat in het gras liet vallen.

‘Ja, ik weet het,’ mompelde de oude soldaat. ‘Ik zie ze. En, loopt het al langs je benen, jochie?’

De ruiters waren nu voldoende dichtbij om er veertien te kunnen tellen, plus nog drie lastpaarden. De zon stond inmiddels boven de heuvel en trok lange schaduwen achter hen terwijl ze over het pad naar de poort stampten. De Thraciër liep naar de klok en klingelde zesmaal om de zonsopgang aan te kondigen. Hij wachtte drie ademteugen en luidde de klok opnieuw, maar nu om alarm te slaan. Niet dat hij de situatie zorgelijk achtte, maar omdat het de regel was.

‘Verkenners in aantocht!’ riep hij naar de binnenplaats. ‘Open de poort!’

Crescens keek woest omhoog, want het bevel was gegeven zonder hem eerst te raadplegen. Maar de Thraciër kende de reglementen door en door. Vindex gaf zijn paard de sporen, draafde langs de verblufte jonge schildwacht, en precies op het moment dat de poort opening reed hij naar binnen. De Thraciër grijnsde, stak zijn vingers door het gaatje waar de wangstukken van zijn helm elkaar raakten en krabde aan zijn baard. Ze hadden wel stijl, die Britten, dat moest je hen nageven.

De andere ruiters stopten buiten voor de poort. Net als hun aanvoerder waren de verkenners Brigantes, krijgers van de grote stam die een weids gebied van het noorden van Britannia beheerste, en al enige tijd

trouwe bondgenoten van Rome. Lang, atletisch, smalle gezichten, als standbeelden kaarsrecht in het zadel. Onbewogen starden ze de jonge schildwacht aan. De meesten van hen hadden dikke snorrenbaarden, maar niet zo vol als de grote bruine bakkenbaarden van hun aanvoerder. Allemaal droegen ze een ouderwetse legerhelm van het bronzen type, met een rechte nekrand, bescheiden bolling en bovenop een stompe punt, het type helm dat de legioenen al een halve eeuw niet meer droegen. Alleen de aanvoerder had een maliënkolder, maar iedere man droeg aan de rechterheup een zwaard, ook al varieerden ze van het lokale type met een lange kling tot infanterie- en cavalerietypen. De schilden vormden nog meer een bonte combinatie en waren beschilderd in felle kleuren, met hier en daar afbeeldingen van dieren.

De jonge schildwacht leek te trillen op zijn benen terwijl hij opkeek naar de zwigende krijgers. Ten slotte grijnsde er eentje, waarna ze allemaal lachten en begonnen te praten en sommigen van hen afstegen. Brigantes praatten veel, zeker vergeleken met andere Britten. Het viel de Thraciër op dat twee van hen samen een paard hadden gedeeld – nooit echt comfortabel, vooral niet voor degene achterop – en hij zag nog twee verkenneren te voet en met een lastpaard aan de hand door de poort naar binnen lopen.

Luid klossend op zijn spijkerlaarzen verscheen de man die de Thraciër ging aflossen.

‘Longinus meldt zich als schildwacht bij de poorttoren,’ zei hij, een gedrongen Tungri achter wiens gebroken neus en gezicht vol littekens een zacht karakter schuilging. ‘Nog iets te melden, broeder?’

De Thraciër luisterde niet echt. Op het moment dat de twee lastpaarden de poort naderden zag hij dat elk een lichaam droeg, verborgen onder een deken. De flank van een van de paarden was besmeurd met opgedroogd bloed. Zo rustig was het dus niet, blijkbaar.

‘Wat?’ vroeg hij, toen het tot hem doordrong dat Longinus hem aanstaarde. ‘O, je weet wel, vaste prik: *omnes ad stercus*.’

Zijn aflosser knipperde even met zijn ogen, maar de Thraciër nam niet de moeite het uit te leggen. Hij klom via de ladder omlaag naar de borstwering en liep naar de trap naar de binnenplaats, waar Vindex halthield voor de curator en vanaf zijn paard naar de man omlaag keek.

‘Ik wil de centurion spreken.’ Het Latijn van de Brigant was duidelijk, ondanks zijn accent, dat zijn woorden een grove, kelige klank gaf. ‘Is hij hier?’ Vindex had een lang, bijna paardachtig gezicht. Zijn huid was zo strak dat spieren, jukbeenderen en kaaklijn zich haarscherp aftekenden. Een gezicht dat kinderen schrik aanjoeg en de meeste mannen een ongemakkelijk gevoel gaf. Het gezicht van een spook of een duivel, dat slechts een beetje werd verzacht door de weelderige en netjes gekamde snor. Crescens aarzelde, en de Thraciër nam het hem niet kwalijk.

De *stationarii* die geen wacht hoefden te lopen, stelden zich op in een rij langs de kant van de weg. Ze waren tijdelijk bij deze buitenpost gedetacheerd en afkomstig uit zo’n vijf moedereenheden. Ze droegen verschillende uniformen en hun schilden hadden allerlei vormen. Maar ze stonden gereed voor appel, behalve dan dat deze Brit zich tussen de curator en de rij mannen bevond.

‘Hij is ziek,’ antwoordde Crescens uiteindelijk.

Vindex snoof en zijn paard begon te plassen. Crescens stapte naar achteren om de opspattende druppels van de krachtige, kletterende gele straal te ontwijken.

De Thraciër voegde zich tussen de opgestelde mannen en keek gemuseerd toe. Iedere verkenner die iets te melden had diende op Ferox’ bevel direct na terugkomst naar hem te worden gebracht, iets wat de curator hoorde te weten. Natuurlijk, zo moest de Thraciër toegeven, zei het bevel niets over wat te doen wanneer de centurion stomdronken was, dus dat was een netelig probleempje voor de curator om op te lossen. Het viel zwaar om niet te glimlachen.

‘Ziek?’ Vindex’ blik veranderde niet, totdat hij met een nauwelijks waarneembare kniebeweging zijn paard in galop zette. Crescens, niet wetend wat hij moest doen, keek hem verwonderd na.

De Brigant bracht zijn grote bruine paard pal voor de watertrog tot stilstand, hees zich uit het zadel en sprong met een vloeiende beweging van zijn paard. Terwijl hij naar de centurion beende, slobberde de merrie al van het water. De Britten met de lastpaarden volgden zijn voorbeeld. Ze liepen achter hem aan en negeerden de Romeinse soldaten. Zonder hoefijzers en met onbeschermden benen wiegden ze, smerig als

ze waren, zacht van links naar rechts terwijl het voorste paard zich langs de rij soldaten bewoog.

‘Ik moet de centurion spreken.’ Vindex’ diepe stem weerkaatste over de kleine binnenplaats.

‘Tot zijn spijt kan mijn heer Ferox geen bezoekers ontvangen.’ Het was Philo, de slaafgemaakte van de centurion en een slanke man uit het oosten, die veel te beschaafd oogde voor een plek als deze.

‘Ik moet de regionarius spreken,’ herhaalde de Brigant met luide stem. ‘En wel nu.’

‘Het spijt me, heer Vindex, maar dat is niet mogelijk.’

De Thraciër stond rechts in de rij soldaten en zag de lange Brit, met de duimen achter de kettingriem om zijn middel gehaakt waaraan zijn lange zwaard hing, boven de kleine slaafgemaakte uittorenen. Philo’s huid was glad en bruin, en zijn ogen waren zo donker dat ze bijna zwart leken. Hij droeg geen mantel en zijn tuniek was zo verbleekt dat het wit schitterde. En ook al stond hij voor de deur in de modder, er leek bijna geen stofje of vlekje op zijn kleren te zien. Met zijn één meter vijftig zou hij net zo goed een jonge knaap kunnen zijn geweest, en toch stond hij zijn mannetje tegen deze barbaar die keek alsof hij liever iemand doodde dan zijn tijd verspilde met praten. De Thraciër was onder de indruk.

Vindex, de hoofdverkenner, bracht zijn stem omlaag. ‘Het is belangrijk,’ sprak hij zacht, ofschoon het in de hele buitenpost nog steeds te verstaan was.

‘Het spijt me, heer. Het spijt me echt.’ Philo’s linkerhand wreef amechtig over zijn rechterpols, maar dat was dan ook het enige teken van zijn zenuwachtigheid.

‘Welke dag is het vandaag?’ vroeg Vindex, wat vriendelijker. Hij glimlachte weliswaar, maar met zijn ingevallen gezicht leek het eerder een wellustige grijns.

Philo liet zijn schouders hangen en sloeg zijn handen ineen. ‘Dit is de vierde dag,’ bekende hij.

Vindex bromde en deed een stap naar voren, maar de slaafgemaakte rechtte fier zijn rug en blokkeerde nog altijd de ingang. Crescens probeerde bij hen te komen, maar de twee paarden en de verkenner die de teugels vasthield, versperden de weg.

‘Luister, Griek,’ zei Vindex op een toon die het midden hield tussen redelijkheid en kwaadaardigheid. ‘We weten allebei dat ik hier naar binnen loop en dat jij me niet kunt tegenhouden. Jouw meester zal jou niets verwijten.’ Vindex stak met kop en schouders boven de slaafge-maakte uit. Eindelijk gaf Philo het op en deed een stap opzij. De Brigant gebaarde naar zijn man achter hem om hem te volgen, duwde de deur open en stapte naar binnen.

Binnen klonk er een klap, en nog een, gevolgd door brekend aarde-werk.

‘Stelletje misbaksels!’ De Thraciër herkende Ferox’ stem, ook al had hij de man nog nooit zo woedend meegemaakt.

Nog meer geschreeuw, nog meer gekletter. Dan een hoog en scherp ‘Taranis!’, alsof iemand pijn had. Crescens probeerde zich opnieuw langs de Brit te wurmen, maar de man en de paarden blokkeerden nog altijd zijn pad.

‘Ik wil twee man. Nu!’ schreeuwde hij, maar zijn stem brak en het klonk zwakjes. De Thraciër en de man naast hem stapten uit de gelede-ren om zich bij de curator te voegen.

De worsteling binnen in het gebouw werd heviger, met zelfs nog meer lawaai van geweld en vernieling. Philo kromp ineen bij het geluid dat leek alsof een complete plank of tafel vol met borden en potten door iets zwaars werd verbrijzeld. De deur vloog open en de verkenner die achter Vindex aan naar binnen was gelopen, strompelde met een gehavend gezicht en een kapotte, bloedende lip naar buiten.

Daarna verscheen centurio regionarius Titus Flavius Ferox, die door Vindex in een houdgreep werd gehouden. De Brigantes hielden van worstelen maar wat de Thraciër had gezien leek meer op bruut geweld dan ware vechtkunst. In dit geval twijfelde hij niet aan doeltreffendheid. Ferox was weliswaar iets kleiner dan de lange Brigant, maar zijn borst en schouders waren een stuk breder. Toch stond hij met zijn arm stevig op de rug geklemd voorovergebogen waardoor hij niets kon uit-richten en wel naar voren moest lopen wilde hij geen botten breken. Vindex duwde hem vooruit naar de trog.

Grommend van inspanning tilde de Brigant de centurion over de houten zijkant en duwde hem met het hoofd omlaag in het water. Hij

beval iets in zijn eigen taal waarop de man met de kapotte lip naar hem toe liep en de tegenstribbelende Romein onder water hield.

Samen trokken ze de centurion weer uit de trog. Ferox hoestte water op, schudde zijn hoofd en stribbelde nog altijd tegen.

‘Misbaksels!’ hijgde hij proestend. ‘Zonen van...’

Vindex en de Brit wierpen hem weer in de trog. Curator Crescens keek met open mond toe, maar greep nog altijd niet in.

De Britten tilden de centurion weer omhoog. Die oogde nu slap en uitgeput, en alle vechtlust leek verdwenen. Zijn gewone doffe, oud witte leger tuniek zat met een riem losjes om zijn middel waardoor het kledingstuk tot aan zijn schenen reikte, en bij een schouder was de naad finaal gescheurd waardoor de stof omlaag hing. Zijn blote huid vertoonde één lang litteken, wat oude wonden en ook al wat blauwe plekken. Zijn donkere haar was doorweekt en smerig, de kin van zijn smalle gezicht was al meerdere dagen niet geschoren, en zijn gewoonlijk zo heldere grijze ogen staarden wezenloos voor zich uit. Zijn huid en gescheurde tuniek vertoonden sporen van opgedroogd braaksel. Zijn handen, blote benen en voeten waren besmeurd met wijnvlekken en vuil.

‘Zo, beetje bedaard nu?’ Vindex was weer overgestapt op zijn niet accentloze Latijn. ‘Ik heb je nodig, en wel nu.’ Hij zag dat Philo bij de deur onthutst naar zijn meester staarde. ‘Griek. Geef ’m wat posca.’ Het was de goedkope drank voor soldaten en slaafgemaakten, meer water dan zure wijn en o zo bitter van smaak. ‘En maak hem gereed. Hij heeft een lange rit voor de boeg en wie weet moet hij meevechten.’

Met een knikje naar de andere verkenners hielpen ze Ferox terug naar zijn verblijf, totdat de centurion zich lostrok. Hij keek met waterige ogen om zich heen en zag dat Crescens hem aangaapte en een lang moment, zo voelde het, staarde hij terug.

‘Ah, curator,’ zei hij eindelijk. Zijn stem klonk zangerig, waardoor alles wat hij zei als een vers klonk. ‘Laat ons u niet van uw werk afhouden.’

Vindex haalde zijn schouders op en liep achter de centurion aan naar binnen. De andere Brit liep terug naar de trog en depte zijn gebarsten lip met water.

Crescens riep iedereen bijeen, ging de namen af en vaardigde een nieuw wachtwoord uit: Mercurius Sanctus. Maar zijn aandacht was niet echt bij het appel, en na een terloopse inspectie liet hij de mannen alweer inrukken. Meerdere mannen, de Thraciër inclusief, besloten hun ontbijt op de binnenplaats te nuttigen om te kunnen zien wat er verder ging gebeuren. Aanvankelijk was er geen teken van Ferox of Vindex te bekennen, en het enige wat er gebeurde was dat de verkenners de dode lichamen naast elkaar op het gras legden. Er verschenen nog twee Britten op de binnenplaats. Ze begonnen leren waterzakken te vullen voor de dieren en manschappen buiten de muren. Zonder ook maar een teken van belangstelling of medeleven liepen ze langs de dode lichamen.

Een ervan was van een oude man, met dun grijs haar, een woeste uitgegroeide baard en slechts gekleed in een rafelig tuniek met een verbleekt ruitpatroon dat nauwelijks zichtbaar was. Zijn gezicht vertoonde een paar lichte sneeën, maar geen ernstige verwondingen. Het andere lichaam was jonger en fitter, met een donkere wollen broek, gestreepte tuniek en een paar schoenen die nog een hele tijd meekonden. Zijn rechterbeen was verdraaid, en de lagere botten waren duidelijk gebroken. Voor de rest zag de jonge man er ongeschonden uit, behalve dat zijn hoofd en linkerhand waren afgehakt.

Na een tijdje verschenen Ferox en Vindex weer. De soldaten deden een stapje terug, maar bleven voldoende dichtbij om te kunnen meeluis-teren. De centurion leek hen niet op te merken. Hij zag bleek en zijn diepliggende ogen waren bloeddoorlopen. Hij droeg gesloten laarzen, een broek en een donkerrode tuniek met een gevoerd wambuis. De centurion bewoog zich als een oude man, maar toen hij naar het lichaam van de oude man staarde, viel er toch nog iets van zijn normale harde blik te bespeuren.

‘Enig teken van de jongen?’ vroeg hij Vindex. De regionarius fronste, alsof denken veel inspanning vergde en praten zelfs nog meer moeite en wilskracht. Vindex schudde het hoofd.

Met een brom liep de centurion naar het tweede lichaam en tikte er met zijn voet tegen. ‘Ik geloof niet dat ik deze ken,’ zei hij op vlakke toon.

‘Ik ook niet,’ viel Vindex hem bij. ‘Maar ik vermoed dat-ie langer was dan nu.’

Even later bukte Ferox om het gebroken been en de andere verwondingen te bekijken, en zwijgend bestudeerde de centurion het lichaam. Een golf van misselijkheid trok door hem heen en zijn huid sloeg bleekgroen uit. De Thraciër be kroop het gevoel dat dit niet door de akelige aanblik kwam. Al hurkend wiegde de centurion wat onvast heen en weer, wreef met een hand over de kin, en kwam weer over-eind.

‘Hmm,’ bromde hij en nog altijd over zijn dikke stoppelbaard wrijvend voegde hij er iets aan toe wat niet als Latijn klonk.

Vindex zei niets, en dus wachtten ze.

‘Ziet er slecht uit,’ concludeerde Ferox uiteindelijk. ‘Maar heb je me echt nodig?’

‘Ja.’ Roerloos en met rechte rug, en zonder ook maar te knippen, keek Vindex de centurion aan, die bijna niet dorstte terug te kijken. ‘Dit is jouw gebied.’

‘Hm.’ Met de punt van zijn laars tikte Ferox weer tegen het lijk.

‘Hij blijft dood, hoor,’ reageerde Vindex.

‘Hm.’

Vanuit de kleine stal aan de overzijde van de binnenplaats kwam Crescens aangelopen. Er waren vier paarden in de burgus, maar met een van de merries was het niet zo goed gesteld.

‘Goemorgen, curator,’ groette Ferox hem alsof hij Crescens deze dag voor het eerst zag. ‘Hoe staat het met de schimmel?’

‘Het been ziet er wat beter uit, maar is nog steeds kreupel,’ antwoordde Crescens zelfverzekerd, want hij was een cavalerist en dit was iets wat hij wél begreep. ‘Meer dan drie kilometer zou ik met haar niet aandurven.’ Het betekende dat de centurion en de vier cavaleristen van de stationarii van Syracuse, onder wie de curator zelf, op slechts drie paarden konden rekenen.

‘Vandaag is het de none?’ In de stem van de centurion klonk slechts een zweem twijfel door. Hij keek Vindex aan, die zweeg.

‘Nee, centurion. De derde dag voor de iden,’ antwoordde Crescens, verbaasd dat de centurion er zes volle dagen naast zat. ‘In september,’ voegde hij er geniepig aan toe.

‘Hm.’ Alsof Crescens niet bestond probeerde Ferox de onbewogen

starende Vindex nog altijd in de ogen te kijken. ‘En je weet zeker dat je mij nodig hebt?’

‘Ja, ik heb je nodig. Het zal voor ons gemakkelijker zijn als we een Romein bij ons hebben, en een betere spoorzoeker dan jij ben ik nog niet tegengekomen.’

‘Is het soms mijn schuld dat jullie zo weinig mensen kennen?’ vroeg de centurion met een schouderophalen. ‘Weet je dat echt zeker?’

Voor het eerst keek de Brigant vermoeid en knikte. ‘Ik zweer bij de goden bij wie mijn stam zweert, en bij de Zon en de Maan, dat je mee moet.’

Ferox zweeg en bromde zelfs niet eens. Hij wiegde weer wat onvast op zijn benen en iedereen kon zien hoeveel moeite het hem kostte om daarmee te stoppen.

‘En ik zweer bovendien bij onze vriendschap dat je dit moet doen.’

Ferox zuchtte en leek door zijn benen te zakken. ‘Curator, laat de andere paarden opzadelen en klaarmaken voor vertrek. Ik neem Victor en u met me mee.’

Crescens liep weg en Ferox keek de Brigant weer aan.

‘Wij zijn geen vrienden,’ sprak de centurion. ‘Ik ben er gewoon nog niet aan toe gekomen je te doden.’

